

Tiesības uz mantojuma
neatņemamo daļu

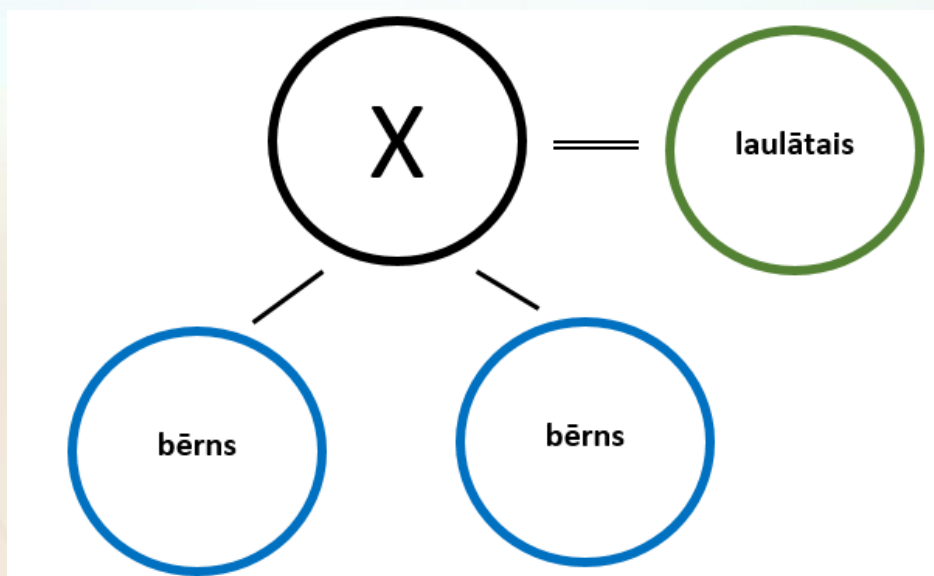
Indulis Šermukšnis
zvērināts notārs
2019

tiesības būtība →

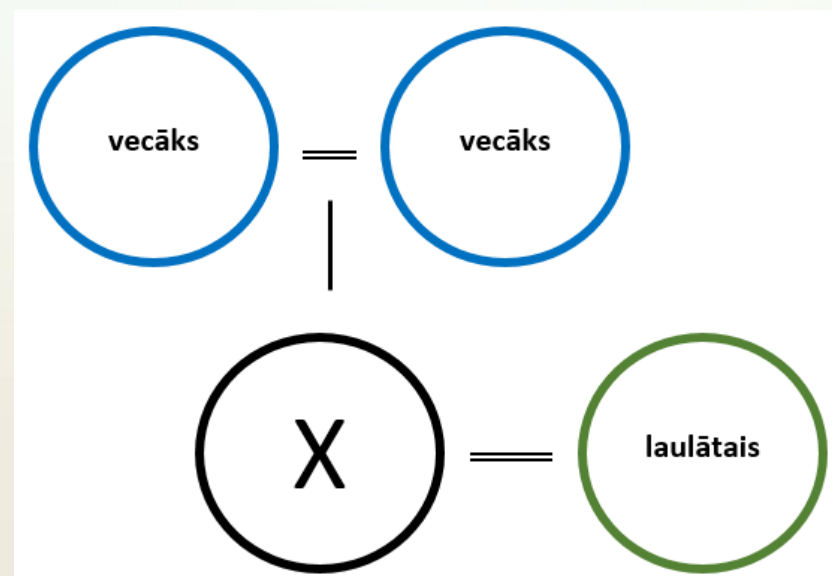
- testators savam nāves gadījumam var brīvi noteikt par visu savu mantu, ar to ierobežojumu, ka viņa **neatņemamās daļas tiesīgajiem atstājamās viņu neatņemamās daļas** (CL 422.p.)
 - **tuvāko mantinieku aizsardzības nolūkā ierobežo mantojuma atstājēja brīvību** noteikt par savu īpašumu nāves gadījumam
 - tiesības uz neatņemamo daļu **jāievēro taisot testamentu vai slēdzot mantojuma līgumu, kā arī dāvinājumos** dzīves laikā

neatņemamās daļas tiesīgie →

laulātais un lejupējie, bet, ja nav lejupējo, kas pārdzīvojuši mantojuma atstājēju, **tad laulātais un tuvākās pakāpes augšupējie**:

vai

tiesības saturs →

- **neatņemamās daļas tiesīgie** tiek aizsargāti materiāli kā savdabīgi mantojuma kreditori, bet **nav mantinieki** īstā nozīmē
- tiem **ir tikai prasījuma tiesība** uz neatņemamās daļas izdošanu naudā
- tie **neatbild par mantojuma atstājēja parādiem** tieši mantojuma īstajiem kreditoriem, bet parādi tiek ņemti vērā, nosakot neatņemamās daļas vērtību
- tiem **nav mantojuma prasības** par mantojuma daļas piešķiršanu

saistībā ar testamentu vai mantojuma līgumu →

- ja kāds neatņemamās daļas tiesīgais testamentā palicis neievērots vai bez likumiska iemesla atstumts no mantojuma, viņam ir tiesība prasīt, lai nodala viņa neatņemamo daļu, vai arī, ja viņam novēlēts mazāk par šo daļu, lai to papildina. Citādā ziņā testaments patur savu spēku. (CL 788.p.)
- mantojuma līgumos jāievēro noteikumi par neatņemamo daļu, ja vien tie, kam tā nākas, paši tieši vai piedaloties līgumā, nav atteikušies no savām tiesībām. Ja tas nav ievērots, tad pēc mantojuma atstājēja nāves neatņemamās daļas tiesīgie var pieprasīt izdot viņu neatņemamo daļu. (CL 642.p.)
 - tiesību pārkāpums **dod tiesības prasīt** pēdējās gribas rīkojumā noteikto mantojuma daļu **ekonomisku samazināšanu** tiem mantiniekiem, kam novēlēts vairāk par neatņemamo daļu
 - **pēdējās gribas rīkojums kā tāds paliek spēkā** un tikai ekonomiskā ziņā tā saturs uzskatāms par grozītu

saistībā ar dāvinājumu – sevišķs regulējums →

- ja dāvinājums izdarīts tādā apmērā, ka dāvinātāja neatņemamās daļas tiesīgajiem neatliek pat viņu neatņemamās daļas, tad viņi **var prasīt no apdāvinātā**, lai izdod viņiem šīs daļas (CL 1922.p.)
- aprēķinot neatņemamo daļu, **jāņem par pamatu dāvinātāja mantas stāvoklis dāvināšanas laikā** (bet ja šī manta vēlāk pavairojusies, tad jāievēro tiklab šis pavairojums, kā arī tas, kas neatņemamās daļas tiesīgajam novēlēts rīkojumā nāves gadījumam)
 - **prasījums izceļas tikai mantojumam atklājoties**, jo tikai tad kļūst zināms neatņemamās daļas tiesīgo personu loks, viņu daļas un mantojuma sastāvs
 - **nav tiesības uz šī pamata apstrīdēt dāvinājuma darījumu** un atprasīt atdāvināto mantu

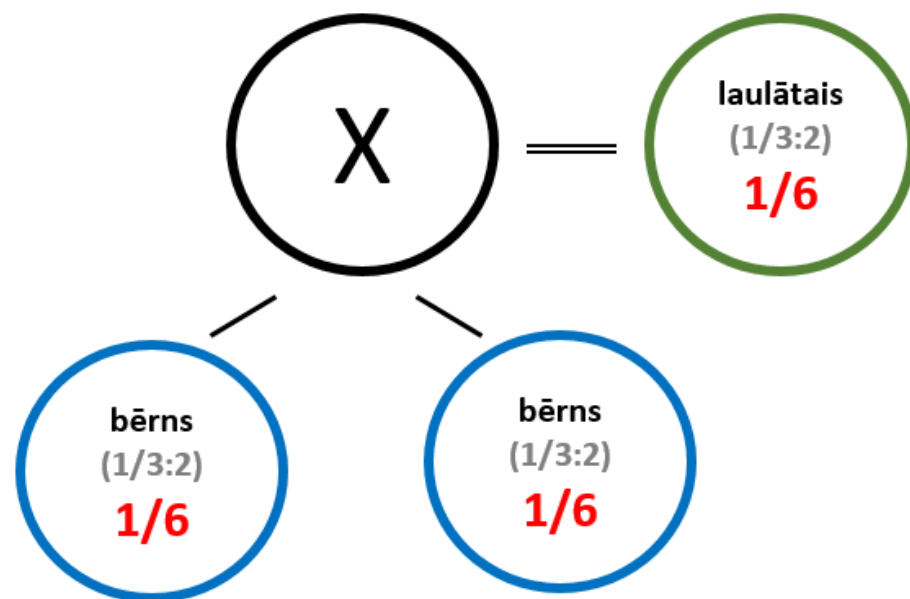
neatņemamās daļas tiesīgo noteikšana →

- nosaka **pēc mantinieku skaita** mantojuma atstājēja **nāves dienā**, ieskaitot pārdzīvojušo laulāto un ar testamentu atstumtos mantiniekus, bet neieskaitot atteikušos mantotāju
- ja neatņemamās daļas tiesīgais atkrīt, tad viņa neatņemamā daļa **uz citiem** neatņemamās daļas tiesīgajiem **nepāriet**
- tā kā tiesīgie ir nevis mantinieki, bet kreditori, tiem **nav pieauguma tiesības**
- tiesība uz neatņemamo daļu **ir mantojama un tālāk nododama** tiesība
- no neatņemamās daļas **var atteikties** un to nepieprasīt

(I) neatņemamās daļas aprēķins →

- neatņemamā daļa ir **puse no** tās mantojuma daļas **vērtības**, kādu neatņemamās daļas tiesīgais manto pēc likuma (CL 425.p.)
 - noteic **pēc** tā mantas **sastāva un vērtības**, kāds bijis testatora **nāves dienā**
 - **ieskaita** tiklab to, ko testators atstājis mantiniekam kā **mantojumu vai legātu, kā arī to, kas saņemts testatora dzīves laikā**, ja uz saņemto attiecas pievienojuma pienākums
- neatņemamo daļu aprēķina **no mantojuma atstājēja skaidras mantas**, atskaitot visus viņa parādus
 - **pastarpināti atbild** par mantojuma atstājēja parādiem
 - **nesaņem neko**, ja mantojuma pasīvs pārsniedz aktīvu vai vienāds ar to

(II) neatņemamās daļas aprēķins →

- 1) mantojuma kopējā vērtība – parādi = mantojuma neto vērtība
- 2) mantojuma neto vērtība / 6 = neatņemamās daļas bruto vērtība
- 3) neatņemamās daļas neto vērtība = neatņemamās daļas bruto vērtība, no kuras atskaitīta:

- novēlētās mantas vērtība
- piešķirto legātu vērtība
- iepriekšēji saņemtā vērtība

(I) likumiska aizsardzība: →

- neatņemamo daļu **nevar aprobežot** ar nosacījumiem vai termiņiem vai apgrūtināt ar legātiem vai citām nastām - šādi blakus noteikumi nav spēkā
- tiesības uz neatņemamo daļu **jāievēro arī ieceļot pēcmantnieku**
- neatņemamās daļas tiesīgos **var atstumt** no neatņemamās daļas **vienīgi aiz likumā paredzētiem un rīkojumā nāves gadījumam tieši norādītiem patiesībai atbilstošiem iemesliem**
- neatņemamās daļas tiesīgā **atstumšana** no neatņemamās daļas **nesaista atstumtā lejupējos**

(II) likumiska aizsardzība: →

- **piešķirot legātu** nedrīkst aizskart neatņemamās daļas tiesīgo tiesības - ja mantojums pārāk apgrūtināts legātiem, tad neatņemamās daļas tiesīgie var ņemt no legātāriem samērīgu atvilkumu tādā apmērā, lai viņiem pašiem paliktu likumā noteiktā neatņemamā daļa
- **dalot mantojumu** - ja tās lietas, kas jādabū katram līdzmantiniekam kā sava daļa, noteicis mantojuma atstājējs pats, norādot arī šo lietu vērtību, tad uz šā pamata izdarītu dalījumu nekādā ziņā nevar apstrīdēt, izņemot tikai to gadījumu, kad ar to aizskarta kāda mantinieka neatņemamās daļas tiesība
- **pievienojuma aizliegums**, kā arī tās personas atteikšanās, kurai pievienojums jāizdara, nedrīkst aizskart līdzmantinieku neatņemamās daļas tiesības

(I) atstumšana no neatņemamās daļas: →

- **augšupējais var atstumt lejupējo**, ja pēdējais:
 - **izdarījis noziedzīgu nodarījumu** pret testatora, viņa laulātā vai viņa augšupējā dzīvību, veselību, brīvību vai godu
 - **ierosinājis apzināti nepatiesu apsūdzību** pret kādu no iepriekš minētām personām par noziedzīgu nodarījumu
 - **atstājis mantojuma atstājēju bezpalīdzības stāvoklī**, ja bijis iespējams viņam palīdzēt
 - **dzīvojis izšķērdīgi vai netikumīgi**
 - **nav izpildījis** viņam ar likumu uzlikto **pienākumu uzturēt** testatoru vai viņa laulāto
 - **mēģinājis kavēt testatoru taisīt testamentu**
 - mantojuma atstājējam dzīvam esot, bez viņa ziņas un piekrišanas **noslēdzis ar kādu personu līgumu par viņa nākamo mantojumu**

(II) atstumšana no neatņemamās daļas: →

- **lejupējie var atstumt savus augšupējos** no viņu neatņemamās mantojuma daļas, bez iepriekš norādītiem iemesliem, arī tajā gadījumā, ja vecāki nemaz nav gādājuši par mantojuma atstājēja audzināšanu
- **mantojuma atstājējs var atstumt no mantojuma savu laulāto** aiz iepriekš paredzētiem iemesliem, kā arī gadījumos, kad:
 - laulātais **pārkāpis laulību**
 - laulātais **apdraudējis otra laulātā dzīvību**, veselību, sītis vai spīdzinājis viņu
 - **laulība ir izirusi** un laulātie vairāk nekā trīs gadus dzīvo šķirti